

Η θάλασσα και η πόλη: άνθρωπος και φύση σε διάλογο

Δέσποινα Δαραβίγκα¹, Σοφία Νικά², Θωμαή Χουβαρδά³

1. Καθηγήτρια Αγγλικής Φιλολογίας, MA, PhD, Καλλιτεχνικό Γυμνάσιο-Λ.Τ.

Αμπελοκήπων

ddaraster@gmail.com

2. Καθηγήτρια Γερμανικής Φιλολογίας, MA, Καλλιτεχνικό Γυμνάσιο-Λ.Τ.

Αμπελοκήπων

sophia.d.nika@gmail.com

3. Θεολόγος, PhD, Καλλιτεχνικό Γυμνάσιο-Λ.Τ. Αμπελοκήπων

thomchouv@gmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πολύπλευρη προσέγγιση της γνώσης μέσα από διαφορετικούς δρόμους και διαφορετικές μεθόδους και η σύνδεση του γνωστικού αντικειμένου με στοιχεία, που εμπλέκουν το μαθητή σε διαδικασίες επίλυσης προβλημάτων, εξεύρεσης λύσεων και ενδεχόμενη αλλαγή συμπεριφοράς αποτελούν αναγκαίο πλαίσιο εργασίας στο σημερινό σχολείο. Στο Πρόγραμμα Π.Ε. «Μεσόγειος-Θερμαϊκός», διασυνδέθηκε η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία με τις παραμέτρους του διαπολιτισμού, της τέχνης και της τοπικής ιστορίας. Στο πλαίσιο της βιωματικής εκπαίδευσης και της εκπαίδευσης «εκτός των θυρών» (outdoor education), η ολιστική θεώρηση του θέματος αποτέλεσε την προϋπόθεση, ενώ η τέχνη λειτούργησε ως δίοδος έκφρασης των παιδιών για το θαλάσσιο περιβάλλον με αναφορά στο λιμάνι του Θερμαϊκού. Η τοπική ιστορία μέσα από το πρίσμα της βιομηχανικής κληρονομιάς και η διαπολιτισμική προσέγγιση του θέματος συμβάλλουν στη δημιουργία ενεργών πολιτών του κόσμου για την αειφορία.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Σχολικά προγράμματα Π.Ε.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για την Αειφορία, διαπολιτισμός, τέχνη, τοπική ιστορία, βιωματική εκπαίδευση, εκπαίδευση «εκτός των θυρών», Μεσόγειος-Θερμαϊκός, βιομηχανική κληρονομιά

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αφορμή για την υλοποίηση του προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μεσόγειος-Θερμαϊκός» στάθηκε ένα ιστολόγιο. Το blog “wir und unsere Welt” (<http://blog.goethe.de/wir-und-unsere-welt>), που οργάνωσε και συντόνισε το Goethe Institut του Μιλάνο, ένωσε με διαδικτυακό τρόπο είκοσι σχολεία από οκτώ χώρες της Μεσογείου. Τα παιδιά κλήθηκαν να μουν στη θέση του δημοσιογράφου και να καταγράψουν διάφορα θέματα της καθημερινότητάς τους, θέματα που τους απασχολούν και ήθελαν να τα μοιραστούν με μαθητές από τις γειτονικές τους χώρες. Οι δικοί μας «δημοσιογράφοι» αποφάσισαν να ασχοληθούν με τη θάλασσά μας. Ο Θερμαϊκός Κόλπος, ως κομμάτι της Μεσογείου, η οποία δεν χωρίζει, αλλά ενώνει και αποτελεί κανάλι επικοινωνίας όλων αυτών των χωρών, αποτέλεσε το θέμα του προγράμματος ΠΕ για την περιβαλλοντική ομάδα της Β΄ Γυμνασίου του

Καλλιτεχνικού Σχολείου Αμπελοκήπων Θεσσαλονίκης για τη χρονιά που μας πέρασε.

Ο καταγισμός ιδεών κατέδειξε τις διαφορετικές πλευρές του θέματος, τις οποίες οι μαθητές ήθελαν να ερευνήσουν: το θαλάσσιο οικοσύστημα, η ρύπανση και οι επιπτώσεις της στη βιοποικιλότητα της περιοχής, το δέλτα των ποταμών που συναντούνται και εκβάλλουν στον Θερμαϊκό κόλπο. Το ενδιαφέρον των παιδιών δεν περιορίστηκε μόνο στο φυσικό περιβάλλον της προς έρευνα περιοχής, αλλά επεκτάθηκε και στο ανθρωπογενές περιβάλλον: ήθελαν να εξερευνήσουν και άλλες πτυχές που σχετίζονται με τη θάλασσα, όπως οι φάροι, οι οποίοι βρίσκονται διάσπαρτοι στην ακτογραμμή του Θερμαϊκού, για το πώς η θάλασσα επηρέασε και επηρεάζει τη ζωή των ανθρώπων, σε επίπεδο οικονομικό και πολιτισμικό, για το λιμάνι και τη βιομηχανική κληρονομιά.

Έτσι κινηθήκαμε σε δύο επίπεδα και προσπαθήσαμε να συμπεριλάβουμε στην έρευνά μας αρκετές πτυχές του θέματος, αφού το φυσικό και το ανθρωπογενές περιβάλλον είναι στοιχεία άρρηκτα συνδεδεμένα και κάτω από αυτό το πρίσμα θελήσαμε να τα αντιμετωπίσουμε. Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, άλλωστε, όπως αναφέρεται στον ορισμό της UNESCO (1978), φιλοδοξεί να διαμορφώσει συνειδητούς πολίτες, με γνώσεις, ευαισθησίες, φαντασία και επίγνωση των σχέσεων που μας συνδέουν με το φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, έτοιμους να προτείνουν λύσεις και να μετέχουν στη λήψη και στην εκτέλεση αποφάσεων.

Στόχοι του προγράμματός μας ορίστηκαν οι εξής:

- Η ευαισθητοποίηση των παιδιών για περιβαλλοντικά ζητήματα
- Η συνειδητοποίηση από τους μαθητές της σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον
- Η εξοικείωση των μαθητών με την ορολογία για το περιβάλλον στην αγγλική και γερμανική γλώσσα
- Η παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου στην αγγλική και γερμανική γλώσσα με θέμα το περιβάλλον
- Η ανάπτυξη στη συνείδηση των μαθητών περιβαλλοντικής συνείδησης και κριτικής ιστορικής σκέψης
- Η δυνατότητα προσέγγισης του περιβάλλοντος μέσα από την ιστορική έρευνα και τη διδασκαλία της ιστορίας (ιστορική προσέγγιση του περιβάλλοντος)
- Η αντιμετώπιση του περιβάλλοντος ως πολυδιάστατου όρου, που συνδέεται άμεσα με την πολιτισμική και την ιστορική εξέλιξη των λαών
- Το άνοιγμα του σχολείου στην κοινωνία μέσα από τη συνεργασία με φορείς (ΚΠΕ, ΕΛΛΕΤ κ.λπ.)
- Η καταγραφή εντυπώσεων μέσα από την τέχνη
- Η ανάδειξη της διαπολιτισμικής διάστασης της θάλασσας
- Η εξαγωγή συμπερασμάτων μέσα από σύγκριση (εδώ και σε άλλες χώρες της Μεσογείου)

Το πρόγραμμα εντάχθηκε στο εθνικό θεματικό δίκτυο του ΚΠΕ Καστοριάς «Βιοποικιλότητα: Το εργαστήρι της ζωής» και στη δράση του παραρτήματος Θεσσαλονίκης της Ελληνικής Εταιρείας Περιβάλλοντος και Πολιτισμού (ΕΛΛΕΤ), το οποίο σε συνεργασία με τον Δήμο Θεσσαλονίκης και την Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα Νεολαίας 2014, πραγματοποίησε τα εκπαιδευτικά εργαστήρια «Βιομηχανική κληρονομιά και νεολαία: σχέσεις μνήμης, έμπνευσης και δημιουργικότητας».

Η ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ο ολιστικός χαρακτήρας της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης για την Αειφορία απαιτεί μια πολυεπίπεδη, διεπιστημονική προσέγγιση, όπου συνδυάζονται όλα τα πεδία της γνώσης και της εμπειρίας (Φλογαΐτη, 2011).

Το περιεχόμενο της Ιστορίας από τη φύση του είναι άμεσα συνδεδεμένο με τη ζωή και τη δράση του ανθρώπου, που πραγματώνονται σε συγκεκριμένο περιβάλλον (φυσικό και ανθρωπογενές). Άλλωστε είναι σαφής ο κοινός προσανατολισμός των δυο πεδίων, Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (ΠΕ) και Τοπικής Ιστορίας (ΤΙ), προς τα προβλήματα του περιβάλλοντος του ανθρώπου, καθώς και προς μια παιδαγωγική με δράση και έρευνα (ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ - Σχολείο 21^{ου} αιώνα). Καθώς η μελέτη της Ιστορίας είναι μια διαδικασία μελέτης του περιβάλλοντος (περιβαλλοντική ιστορία), είναι αυτονόητο ότι το υλικό περιβάλλον και η αποκωδικοποίηση των ανθρώπινων παρεμβάσεων σ' αυτό αποτελεί σημαντική πηγή πληροφόρησης για την Τοπική Ιστορία.

Η επιτόπια έρευνα του χώρου, η βιωματική-γνωστική ανάλυση των «μνημείων» του περιβάλλοντος, η μελέτη των πηγών και η ερμηνεία τους, καθώς και η επικοινωνία με τους ανθρώπους που δραστηριοποιούνται σ' αυτό συνιστούν τα μέσα για την επίτευξη των σκοπών της ΠΕ και της ΤΙ (Μαυροσκούφης, 2005). Άλλωστε σήμερα περισσότερο από ποτέ αναγνωρίζεται η καθοριστική συμβολή τους στην ανάπτυξη δεξιοτήτων που στοχεύουν στη γνώση του εαυτού μας και του περιβάλλοντος, όπως επίσης και στην καλλιέργεια περιβαλλοντικής συνείδησης και κριτικής ιστορικής σκέψης. Επιπλέον, η ολιστική και διεπιστημονική προσέγγιση του ιστορικού περιβάλλοντος δίνει την ευκαιρία στους μαθητές για μελέτη και αξιολόγηση όλων των στοιχείων της ανθρώπινης δράσης, και συγκεκριμένα τη μελέτη του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος, όπου ο άνθρωπος οργανώνει τις δράσεις του (Λεοντσίνης, 2003).

Από την άλλη, η προστασία και ανάδειξη της Βιομηχανικής Κληρονομιάς, ως πολιτιστικού αγαθού στο πλαίσιο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς, προσφέρει ένα αντικείμενο μελέτης το οποίο, από μόνο του, υπερβαίνει τους άκαμπτους επιστημονικούς διαχωρισμούς. Βρίσκεται «στο σταυροδρόμι της αρχαιολογίας, της ιστορίας των τεχνικών, της οικονομικής και κοινωνικής ανάλυσης, των πολιτισμικών σπουδών, της γεω-ιστορίας, της ιστορίας της καθημερινής ζωής, της εθνογραφίας, της κοινωνιολογίας» (Ρεπούση, 2007). Αποτελεί έτσι ένα εργαλείο ανάλυσης, το οποίο μας επιτρέπει να μελετήσουμε τα υλικά και άυλα κατάλοιπα του βιομηχανικού πολιτισμού, με τρόπο τέτοιο ώστε να διευρύνουμε τόσο την κατανόηση του βιομηχανικού μας παρελθόντος όσο και την κατανόηση του κοινωνικού και οικονομικού μας παρόντος. Δεν είναι μια απλή καταγραφή των κτιρίων και των κατασκευών που δημιουργήθηκαν για βιομηχανικές δραστηριότητες. Είναι, όπως προτάσσει η περίφημη Χάρτα του Nizhny Tagil, από το 2003, «τα τεκμήρια δραστηριοτήτων που είχαν και συνεχίζουν να έχουν σοβαρές ιστορικές συνέπειες».

Μας δίνει, επομένως, τη δυνατότητα να επαναδιαπραγματευτούμε τη θέση μας στην ιστορική γραμμή εξέλιξης της κοινωνίας μας, του αστικού τοπίου, των σχέσεων και των αξιών. Προάγει στάσεις και συμπεριφορές συνεργασίας και αλληλεγγύης που ανατρέπουν παγιωμένες αντιλήψεις και συμφέροντα, που θέτουν σε κριτική τις

έννοιες του σύγχρονου κόσμου και που, τέλος, συνδέουν το σχολείο και το αντικείμενό του με τις διαστάσεις ενός δημόσιου χώρου πολύτιμης μνήμης. Στο πλαίσιο αυτό, η μελέτη της βιομηχανικής κληρονομιάς, ως εκπαιδευτική πρακτική, μπορεί να διαμορφώσει τους ενεργούς και ευαισθητοποιημένους πολίτες που οραματίζεται η εκπαίδευση για την αειφορία.

Καθώς η διακήρυξη του παγκοσμίου συνεδρίου της Nagoya επισημαίνει την αναγκαιότητα της ενσωμάτωσης της Εκπαίδευσης για την Αειφορία στην εκπαιδευτική πολιτική διεθνώς, με ιδιαίτερη έμφαση στην ολιστική προσέγγιση και τη συνεργασία ανάμεσα σε δημόσιους φορείς εκπαίδευσης και φορείς του ιδιωτικού τομέα και της τοπικής κοινωνίας (UNESCO, 2014), θα μπορούσαμε να πούμε ότι προτάσσει εκπαιδευτικές πρακτικές ανοιχτές στον αστικό ιστό, όπου εντάσσεται το σχολείο. Η βιομηχανική κληρονομιά μπορεί να προσφέρει τη δυνατότητα μιας ολιστικής κατανόησης της ιστορίας της πόλης αλλά και τα απαραίτητα εργαλεία σ' ένα σύγχρονο σχολείο, που καλείται να διαμορφώσει ενεργούς και υπεύθυνους πολίτες.

Οι ξένες γλώσσες, τέλος, προσφέρονται ως εξαιρετικά κατάλληλες περιοχές, που συμβάλλουν στην προώθηση της περιβαλλοντικής συνειδητότητας, μέσα από την προαγωγή της αυτοδιερεύνησης και της αυτογνωσίας και μέσα από την ενεργή αξιοποίηση όλου του δυναμικού του ατόμου (Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης, 2011). Ζητούμενο είναι η αλλαγή στάσεων, συμπεριφορών και δράσεων για το περιβάλλον, το οποίο μπορεί να προκληθεί μέσα από την προσωπική ανταπόκριση και τη συναισθηματική εμπλοκή. Το πεδίο αυτό μπορεί να το προσφέρει το μάθημα της ξένης γλώσσας, το οποίο ακολουθεί μία ολιστική προσέγγιση, που στόχο έχει την αποτελεσματική επικοινωνία και την προσωπική ανάπτυξη του μαθητή.

ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ-ΘΕΡΜΑΪΚΟΣ»

Η προσέγγιση του θέματος έγινε με τη μέθοδο project. Η κάθε ομάδα ανέλαβε ένα από τα υποθέματα που αναδύθηκαν από τη συζήτηση, για να το αναλύσει μέσα από την έρευνά της και να καταγράψει τα ευρήματα και τις προτάσεις της. Παράλληλα και μέσα στο πλαίσιο των μαθημάτων της Ιστορίας, της Αγγλικής και Γερμανικής Γλώσσας, των Εικαστικών επιχειρήσαμε μία διαθεματική προσέγγιση, η οποία στήριξε και προσέδωσε τη διαπολιτισμική διάσταση στο θέμα.

Η θάλασσα έγινε και αντικείμενο του μαθήματός μας. Με ποικίλες δραστηριότητες μέσα και έξω από τα όρια της σχολικής τάξης το μάθημα των ξένων γλωσσών πήρε μια διαφορετική τροπή, έγινε πεδίο σκέψης και προβληματισμού, έκφρασης και δημιουργίας σε μία άλλη γλώσσα, δίνοντας στα παιδιά τη δυνατότητα να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους σε πολλαπλά επίπεδα, αλλά να μιλήσουν και για πράγματα που τους αφορούν άμεσα και τους ενδιαφέρουν ιδιαίτερα (Gehring, W./ Stinshoff, E., 2010). Σκεφτήκαμε, ακόμη, να αναπαραστήσουμε τη θάλασσα στο σχολείο μας. Η αναπαράσταση έγινε με την τεχνική του origami, της τέχνης της χαρτοδιπλωτικής. Οι αίθουσες διδασκαλίας μετατράπηκαν σε θαλάσσια οικοσυστήματα και γέμισαν με διαφορετικά είδη θαλάσσιων ζώων και φυτών.

Η έρευνά μας στην πορεία της επικεντρώθηκε στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης. Η εργασία που ξεκίνησε από το σχολείο σε ομάδες μελέτης κατά τη διάρκεια του ωρολογίου προγράμματος συνέδεσε τα γνωστικά μας αντικείμενα με τη Βιομηχανική Κληρονομιά. Ένα εισαγωγικό σεμινάριο της ΕΛΛΕΤ στο χώρο του σχολείου μας

βοήθησε να καταλάβουμε ποιο είναι το πεδίο έρευνας της Βιομηχανικής Κληρονομιάς. Χρησιμοποιώντας το τεύχος της ΕΛΛΕΤ, το οποίο γράφτηκε σε συνεργασία με το ΚΠΕ Ελευθερίου-Κορδελιού-Βερτίσκου (ΕΛΛΕΤ, 2014), με το πληροφοριακό υλικό και τις φωτογραφίες, οι ομάδες εργασίας επιχείρησαν να κατανοήσουν τον όρο Βιομηχανική Κληρονομιά και το Λιμάνι του Θερμαϊκού κόλπου ως δείγμα τοπικού βιομηχανικού πολιτισμού, κατέγραψαν την αρχαιότατη ιστορία του λιμανιού (Αρχαία Λιμάνια, Θερμαϊκός Κόλπος, 1998) αλλά και το σημερινό ενδιαφέρον για την προστασία του από τη Διεύθυνση Προστασίας και Ανάπτυξης του Θερμαϊκού Κόλπου (http://www.mathra.gr/default_1698.aspx). Κατόπιν το εντόπισαν στο χάρτη της πόλης, εξοπλίστηκαν με το κατάλληλο λεξιλόγιο στα ελληνικά, τα αγγλικά και τα γερμανικά, συζήτησαν για αντίστοιχες δράσεις διάσωσης της Βιομηχανικής Κληρονομιάς σε χώρες της Ευρώπης.

Η προετοιμασία για την επίσκεψη στο πεδίο είχε ως προϋπόθεση την εργασία σε ομάδες και τις βιωματικές δράσεις, με στόχο την κατανόηση της διασύνδεσης της βιομηχανικής δραστηριότητας στο Λιμάνι της Θεσσαλονίκης με το οικονομικό και πολιτιστικό της παρόν, καθώς και με τη διαμόρφωση του αστικού τοπίου που περιβάλλει το σχολείο και τα σπίτια μας. Στόχος της εκπαιδευτικής διαδικασίας ήταν, όπως ορίζει εξάλλου η ΕΑΑ, η δημιουργία «μιας κουλτούρας πολυπλοκότητας», έτσι ώστε να οικοδομήσει ο μαθητής/-τρια μια συστημική προσέγγιση της πραγματικότητας, απαραίτητη για την ικανότητα των πολιτών να αντιλαμβάνονται τα αποτελέσματα των δράσεών τους σε διεθνές επίπεδο (Breiting et al., 2005).

Όταν τελικά επισκεφτήκαμε τον Α΄ Προβλήτα του Οργανισμού Λιμένα Θεσ/νίκης, ήμασταν εφοδιασμένοι με τοπογραφικό του χώρου και με φύλλα εργασίας που είχαμε διαμορφώσει μαζί με τα παιδιά, σε μορφή minibook (<http://www.minibooks.ch>) για να μπορούμε να κάνουμε έρευνα στο πεδίο. Σε ομάδες που δημιουργήθηκαν ειδικά για το πεδίο, οι μαθητές και οι μαθήτριες του προγράμματος αναγνώρισαν, κατέγραψαν και φωτογράφησαν κτίρια και μηχανήματα του λιμανιού (εικ. 1) που σχετίζονται με την παράκτια βιομηχανική δραστηριότητα της Θεσσαλονίκης, όπως οι αποθήκες Α και Γ, το παλιό τελωνείο, το κτίριο ελευθέρως ζώνης, την Αποθήκη Προνομιούχου Ανώνυμης Εταιρείας Γενικών Αποθηκών (ΠΑΕΓΑ), το συγκρότημα των παλιών στάβλων, κ.ά. Με τη βοήθεια και την καθοδήγηση του προέδρου και των εθελοντών της ΕΛΛΕΤ, του υπεύθυνου εκπαιδευτικών προγραμμάτων του ΟΛΘ, καθώς και των εθελοντών της Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας Νεολαίας 2014, οι ομάδες εργασίας συνέλεξαν πληροφορίες, με στόχο την αξιολόγηση στοιχείων βιομηχανικής κληρονομιάς και αρχιτεκτονικής των μνημείων.

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Εικόνα 3

Παράλληλα, στην επίσκεψή μας στο λιμάνι φωτογραφίσαμε τις υφές του λιμανιού. Θελήσαμε να αποτυπώσουμε καλλιτεχνικά τα χρώματα, τις αποχρώσεις και την όψη του λιμανιού με τον δικό μας τρόπο, να βιώσουμε το λιμάνι και σε αυτήν του την έκφραση. Η φωτογράφιση και η σύνθεση των φωτογραφιών του λιμανιού αποτέλεσε τη δική μας έκφραση μέσα από την τέχνη, αντιπροσώπευσε τη δική μας ματιά στο πεδίο έρευνας. Η σύνθεση που φιλοτεχνήσαμε έγινε η αφίσα που αντιπροσώπευσε την περιβαλλοντική μας ομάδα στην παρουσίαση του προγράμματός μας στην Ημερίδα με Διεθνή συμμετοχή: Βιομηχανική Κληρονομιά και Νεολαία, που διοργάνωσε η ΕΛΛΕΤ με το Δήμο Θεσσαλονίκης στο δημαρχείο της πόλης μας (εικ. 2).

Επιστρέφοντας στο σχολείο επεξεργαστήκαμε τα minibooks, αναλύσαμε και ερμηνεύσαμε τα όσα είδαμε και καταγράψαμε. Το επόμενο βήμα ήταν να κάνουμε τις δικές μας προτάσεις επανάχρησης των κτιρίων και να σκεφτούμε ιδέες για εναλλακτικές δράσεις. Η προσωπική εμπειρία των παιδιών από τη δράση καθώς και οι σκέψεις τους και οι προτάσεις τους αποτυπώθηκαν σε μια ταινία τεκμηρίωσης μικρού μήκους (<https://www.youtube.com/watch?v=dbLfoRMksfl>), χρησιμοποιώντας έτσι τις ταινίες και τις ΤΠΕ ως μέσο παραγωγής του αποτελέσματος της μαθησιακής διαδικασίας που ακολουθήσαμε (Raabe, 2007), καθώς και σε μια μακέτα, την οποία φιλοτέχνησαν οι ίδιοι οι μαθητές με ένα ανακαινισμένο κτίριο του λιμανιού (εικ. 3).

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Κατά την πορεία υλοποίησης της σχολικής έρευνας αξιολογούνται η διάθεση των μαθητών για επιτόπια έρευνα στο συγκεκριμένο περιβάλλον, η επινοητικότητα, η ανάπτυξη της φαντασίας και η κριτική ματιά στο περιεχόμενο της ανθρώπινης δράσης. Αξιολογείται επίσης η βιωματική πρόσληψη από τους μαθητές της νέας γνώσης (Λεοντσίνης, 2003). Η ανάπτυξη κατασκευαστικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων καλλιτεχνικής αναπαράστασης πλευρών του δομημένου και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος συνιστούν αξιόπιστα μέσα που βοηθούν το μαθητή να οδηγείται σε εμπειρικές μορφές οικοδόμησης της γνώσης. Κριτήριο αξιολόγησης συνιστά και η ανάπτυξη δεξιοτήτων συνεργασίας μέσα σε ομάδες εργασίας.

Η αξιολόγηση του προγράμματος έγινε μέσα από τη συζήτηση με τα παιδιά καθώς και μέσα από τις συνεντεύξεις τους, οι οποίες περιλαμβάνονται στην ταινία τεκμηρίωσης και οι οποίες ήταν ιδιαίτερα διαφωτιστικές σε σχέση με την αλλαγή στάσης τους απέναντι στη θάλασσα ως κομμάτι του φυσικού περιβάλλοντος της πόλης μας, αλλά και απέναντι στα κτίρια του λιμανιού, που αποτελούν κομμάτια της βιομηχανικής μας κληρονομιάς. Οι μαθητές πρότειναν την επανάχρηση των χώρων, που δεν χρησιμοποιούνται, την ελεύθερη πρόσβαση των πολιτών στο λιμάνι καθώς και την καλλιτεχνική μετατροπή των ανενεργών μηχανημάτων.

Γράψαμε και υιοθετήσαμε συνθήματα στην αγγλική και στη γερμανική γλώσσα, προσεγγίσαμε το λιμάνι με έναν τρόπο βιωματικό και αγγίξαμε τις υφές του. Όταν στο τέλος της χρονιάς τα παιδιά κλήθηκαν να γράψουν το άρθρο τους για τη θάλασσά μας, έγραψαν και δημιούργησαν ιστορίες γι' αυτήν και μέσα σε αυτήν. Αποτέλεσμα του πειραματισμού μας αυτού είναι δύο ταινίες, οι οποίες συνδυάζουν εικόνα και τη χρήση της γερμανικής γλώσσας, σε ένα πλαίσιο επικοινωνίας και δημιουργίας, το οποίο δίνεται από τις ΤΠΕ (Grätz, 1999).

Αποτελεί, λοιπόν, πλέον η θάλασσα για τα παιδιά μία διαρκής πηγή έμπνευσης και δημιουργίας. Το πιο σημαντικό, όμως, που αποκόμισαν ήταν η συνειδητοποίηση της αμφίδρομης σχέσης του φυσικού με το ανθρωπογενές περιβάλλον, η στενή σχέση του ανθρώπου με τη θάλασσα. Παράλληλα είχαν τη δυνατότητα να αναπτύξουν έναν δημιουργικό διάλογο, συνεργασία, άμεση εμπλοκή στη διαδικασία της επίλυσης προβλημάτων, της λήψης αποφάσεων και της ανάληψης δράσης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με αυτό το πρόγραμμα επιχειρήσαμε να καταδείξουμε τη συμβολή της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, στο περιεχόμενο της οποίας emπίπτουν και θεματικές της Τοπικής Ιστορίας, των Εικαστικών, των μαθημάτων της Αγγλικής και Γερμανικής Γλώσσας. Θελήσαμε να τονίσουμε την αναγκαιότητα της γνωριμίας των μαθητών με το περιβάλλον στο οποίο ζουν και δραστηριοποιούνται, καθώς και την ανάγκη συνειδητοποίησης των επιπτώσεων των ανθρώπινων παρεμβάσεων σε αυτό. Οι γνώσεις για τη σχέση ανθρώπου - περιβάλλοντος, η ατομική και συλλογική ευθύνη στα σύγχρονα περιβαλλοντικά προβλήματα και η υιοθέτηση νέων στάσεων για κινητοποίηση και προστασία του περιβάλλοντος θεωρούμε ότι είναι το ζητούμενο για τα σημερινά εκπαιδευτικά προγράμματα.

Παράλληλα, στο πλαίσιο του προγράμματος ΠΕ «Μεσόγειος-Θερμαϊκός» τα παιδιά ανέλαβαν δράση, βρέθηκαν στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας, υιοθέτησαν ή απέρριψαν στάσεις και συμπεριφορές. Χρησιμοποίησαν μεθόδους και στρατηγικές, διαμόρφωσαν το πλαίσιο της μάθησής τους και ήρθαν αντιμέτωποι με μεταγνωστικά ερωτήματα που το καθορίζουν. Σύμφωνα, άλλωστε, με τα δεδομένα της γνωστικής ψυχολογίας το σχολείο «οφείλει να διδάξει και να αναδείξει συστηματικά και με παιδαγωγικό τρόπο τις (μετα)γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες που συνδέονται με την παραγωγή της γνώσης και αποτελούν εν πολλοίς προαπαιτούμενο για την αυτορυθμιζόμενη μάθηση και τη δια βίου εκπαίδευση (Ματσαγγούρας, 2002).

Τέλος, η βιωματική προσέγγιση και η εκπαίδευση «εκτός των θυρών», που αποτέλεσαν πυρήνα της διαμόρφωσης του προγράμματος, συνέδεσε τα παιδιά με μία κατάσταση, η οποία θεωρείται «υπόθεση των μεγάλων». Τα παιδιά προβληματίστηκαν και πήραν θέση σε διλημματικές καταστάσεις, οι οποίες μπορούν να διευρύνουν τους διανοητικούς ορίζοντές τους (Γεωργόπουλος, 2014). Επίζήτησαν λύσεις και άσκησαν τις δεξιότητες εκείνες, που μπορούν να τους οδηγήσουν σε συνειδητές δράσεις για την αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχαία Λιμάνια (1998), Θερμαϊκός Κόλπος, ΙΣΤ΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.

Breiting, S.-Mayer, M.-Mogensen, F. (2005), *Quality criteria for ESD-schools: Guidelines to enhance the quality of Education for Sustainable Development*, Austria, <http://www.ensi.org/media-global/downloads/Publications/208/QC-GB.pdf>

(ανακτήθηκε στις 8-1-2015).

Γεωργόπουλος, Αλέξανδρος (2014), *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση. Ζητήματα ταυτότητας*. Gutenberg, Αθήνα.

ΕΛΛΕΤ, παράρτημα Θεσσαλονίκης (2014), *Εκπαιδευτικά Εργαστήρια «Βιομηχανική κληρονομιά και νεολαία: σχέσεις μνήμης, έμπνευσης και δημιουργικότητας»*.

- Frey, Karl (2002), *Η μέθοδος Project. Μια μορφή συλλογικής εργασίας στο σχολείο ως θεωρία και πράξη*, Αδελφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.
- Gehring, Wolfgang-Stinshoff, Elisabeth (Hrsg.) (2010), *Außerschulische Lernorte des Fremdsprachenunterrichts*, Braunschweig.
- Grätz, R. (1999), *Lerndimensionen, Neue Medien und was sich durch sie verändert*, στο *Fremdsprache Deutsch*, Heft 21, *Neue Medien im Deutschunterricht*, Klett Verlag, Stuttgart.
- Καλλιτεχνικό Σχολείο Αμπελοκήπων, Πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης «Μεσόγειος- Θερμαϊκός» <https://www.youtube.com/watch?v=dbLf0RMksfI>
- ΚΠΕ Καστοριάς http://kpe-kastor.kas.sch.gr/net_biodiversity.htm
- Λεοντσίνης, Γ.Ν. (2003), *Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα διδακτικής της ιστορίας και περιβάλλοντος*, εκδ. Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα.
- Λεοντσίνης, Γ.Ν. (2006), *Διδακτική της Ιστορίας. Γενική-τοπική ιστορία και περιβαλλοντική εκπαίδευση*, εκδ. Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα.
- Ματσαγγούρας, Ηλίας (2002), *Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα.
- Μαυροσκοφής, Δ.Κ. (2005), σχ. σύμβ. φιλολόγων - ειδικός επιστήμονας στο Α.Π.Θ., *Η Ιστορία μέσα και έξω από το σχολείο*, Υλικό από τη σειρά των έξι ημερίδων, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης (Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2005), Τομέας Παιδαγωγικής Α.Π.Θ.
- Μαρδίρης, Θ.-Αντωνίου Ν.-Καζταρίδου Α.-Μηντζιρίδης Κ.-Γρηγορίου Μ.-Μιχαήλ Χ.-Ατζέμη Α. (2000), *Βιοποικιλότητα: Το εργαστήρι της ζωής*. Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καστοριάς, ΥΠΕΠΘ, Δήμος Καστοριάς, Καστοριά.
- Μείζον Πρόγραμμα Επιμόρφωσης (2011): *Βασικό Επιμορφωτικό Υλικό, Τόμος Β': Ειδικό μέρος, ΠΕ07 Γερμανικών*, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα.
- Raabe, H. (2007), *Audiodisuelle Medien*, στο Bausch, H.R.-Christ, H.-Krumm, H.J., *Handbuch Fremdsprachenunterricht*, A. Franke Verlag, Tübingen.
- Ρεπούση, Μ. (2007), *Βιομηχανική Κληρονομιά: ένα νέο διεπιστημονικό πεδίο, ένα νέο διαθεματικό, σχολικό αντικείμενο*, στο: Ρεπούση Μ. & Δεληγιάννη Ο. (επιμ.), *Εκπαίδευση και Βιομηχανική Κληρονομιά. Νήματα, καπνά, σχοινιά, ξύλα και καράβια...*, Θεσσαλονίκη, ΥΠ.Ε.Π.Θ., ΚΠΕ Νάουσας, ix-x.
- Τοπική Ιστορία Γ' Γυμνασίου, «*ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21^{ου} αιώνα) - Νέο Πρόγραμμα Σπουδών, Οριζόντια Πράξη*», Κωδ. MIS: 295450, ΕΣΠΑ 2007-13.
- Φλογαΐτη, Ευγενία (2011), *Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα.
- UNESCO (1978), *Intergovernmental Conference on Environmental Education*, Tbilisi (USSR, 14-26 October 1977), Final Report, UNESCO, Paris.
- UNESCO (2014), *Aichi-Nagoya Declaration on Education for Sustainable Development*, UNESCO, Nagoya.
- Η Χάρτα του Nizhny Tagil για τη Βιομηχανική Κληρονομιά (2003), Διεθνής Επιτροπή για τη Διατήρηση της Βιομηχανικής Κληρονομιάς, Ελληνικό Τμήμα, <http://www.ticcih.gr/index.php?timicat1=31676&timicat2=0> (ανακτήθηκε στις 10-1-2015).
- <http://tab.ionio.gr/culture/activities/projects/local.htm>, Εργαστήριο Τεκμηρίωσης Πολιτιστικής και Ιστορικής Κληρονομιάς (ανακτήθηκε στις 5-1-2015).
- http://www.mathra.gr/default_1698.aspx, Υπουργείο Μακεδονίας-Θράκης (ανακτήθηκε στις 8-1-2015).
- <http://blog.goethe.de/wir-und-unsere-welt>, Goethe Institut Mailand (ανακτήθηκε στις 10-1-2015).
- <http://www.minibooks.ch>